

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ ŞƏHƏRSALMA VƏ TİKİNTİYƏ
DAİR NORMATİV SƏNƏDLƏR SİSTEMİ**

AzDTN 2.8-2

**İSTEHSALAT BİNALARI.
LAYİHƏLƏNDİRMƏ NORMALARI**

RƏSMİ NƏŞR

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
DÖVLƏT ŞƏHƏRSALMA VƏ ARXİTEKTURA KOMİTƏSİ**

BAKI-2025

AzDTN 2.8-2 “İstehsalat binaları. Layihələndirmə normaları” (Azərbaycan Respublikasının Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi-Bakı, 2025-ci il, 16 səh.)

İşləyib: Azərbaycan İnşaat və Memarlıq Elmi Tədqiqat İnstitutu

**Təsdiqə hazırlayıb
və təqdim edib:** Azərbaycan Respublikasının Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin Texniki normalar, elm və layihəçilərlə iş şöbəsi

Təsdiq edilib: Azərbaycan Respublikası Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin Kollegiyasının 2025-ci il 08 may tarixli 3-35/3-2-3/2025 nömrəli qərarı ilə

Qüvvəyə minib: 2025-ci il 21 may tarixdən

**Hüquqi Aktların
Dövlət Reyestrinin
qeydiyyat nömrəsi:** 15202505085323

İlk dəfə qəbul edilir

Bu texniki normativ hüquqi akt qüvvəyə mindiyi tarixdən MCH 3.02-01-2002 “Производственные здания” normativ sənədin Azərbaycan Respublikası ərazisində hüquqi qüvvəsi dayandırılır.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ ŞƏHƏRSALMA VƏ TİKİNTİYƏ DAİR NORMATİV SƏNƏDLƏRİ SİSTEMİ

İSTEHSALAT BİNALARI. LAYİHƏLƏNDİRMƏ NORMALARI

1. Tətbiq sahəsi

1.1. Bu Normaların tələblərinə funksional yanğın təhlükəliliyi sinfi F 5.1 olan bina və yerləşmələr: istehsalat və laboratoriya binalarının, istehsalat və laboratoriya yerləşmələri və emalatxanalarının (o cümlədən digər funksional yanğın təhlükəli binaların daxilində yerləşdirilmiş) inşası və istismarının bütün mərhələlərində riayət olunmalıdır.

1.2. Bu Normalar partlayıcı maddələr və partladıcı vasitələr istehsal olunan və saxlanılan bina və yerləşmələrə, hərbi təyinatlı bina və yerləşmələrə, metropolitenlərin yeraltı qurğularına, dağ mədənlərinə, quru mineral gübrə və bitkilərin mühafizəsi üçün kimyevi vasitələr, yanar qazlar, qabda 70 kPa-dan çox təzyiq altında olan qeyri-yanar qazlar, neft və neft məhsulları, kauçuk, sellüloid, yanar plasmas və kinoplyonka, sement, pambıq, un, qarışıq yem, xəz və xəz məmulatları və kənd təsərrüfatı məhsullarının saxlanması üçün anbar tipli bina və yerləşmələrə, həmçinin soyuducular və taxıl anbarları üçün bina və yerləşmələrin layihələndirilməsinə şamil olunmur.

1.3. Müəssisələrdə əlilliyi olan şəxslərin əməyindən istifadənin mümkünlüyü nəzərdə tutulduğu hallarda əlilliyin dərəcəsinə asılı olmayaraq bu Normalarda qeyd olunan əlavə tələblər yerinə yetirilməlidir. Müəssisədə əlilliyi olan şəxslərin əməyindən istifadə etmək məqsədilə ixtisaslaşdırılmış sexlər və sahələr yaradılarkən, həmçinin SQ № 2672-nin tələbləri də rəhbər tutulmalıdır.

A və B kateqoriyalı yerləşmələrdə belə sexlərin və ya sahələrin yaradılmasına yol verilmir.

2. Normativ istinadlar

Bu Normalarda aşağıdakı normativ sənədlərə istinad edilmişdir:

“Tikinti obyektinin sahəsinin və həcmnin hesablanması qaydaları” (Azərbaycan Respublikası Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin Kollegiyasının 04.12.2012-ci il tarixli 07 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmişdir);

DTN 2.02-01-97	Bina və qurğuların yanğın təhlükəsizliyi;
TLÜN 24-86	Partlayış təhlükəliyinə və yanğın təhlükəliyinə görə bina və yerləşmələrin kateqoriyasının müəyyən edilməsi;
DÜİST 12.4.026-76	Əməyin təhlükəsizliyi standartları sistemi. Tanınma rəngləri və təhlükəsizlik nişanları;
DÜİST 9238-83	Rels izi 1520 (1524) mm olan dəmir yolların hərəkət tərkibinin və tikililərin yaxınlıq əndazəsi;
DÜİST 14202-69	Sənaye müəssisələrinin boru kəmərləri. Tanınma rəngi, xəbərdarlıq nişanları və markalanma lövhələri;
DÜİST 22853-86	Mobil (inventar) binalar. Ümumi texniki şərtlər;
DÜİST 25772-83	Pilləkən, balkon və damlar üçün polad məhəccərlər. Ümumi texniki şərtlər;
SQ № 2672-83	Əlillərin və yaşa görə pensiyaçıların əməyindən istifadə üçün nəzərdə tutulmuş müəssisələr (istehsalat birlikləri), sexlər və sahələr üçün vahid sanitariya qaydaları.

Qeyd. Mətn üzrə göstərilən işarələnmələr aşağıdakı kimi oxunur:

TLÜN - Texnoloji Layihələndirmə üzrə Ümumittifaq Normaları;

DTN – Dövlətlərarası Tikinti Normaları;

DÜİST – Dövlət Ümumittifaq Standartı (Dövlətlərarası Standart);

SQ – Sanitar Qaydaları.

Mətnə verilmiş işarələr:

- C0, C1; C2 və C3 – binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinifləri
- K2 və K3 – inşaat konstruksiyalarının yanğın təhlükəliliyi sinifləri;
- YN, Y1, Y3 və Y4 – tikinti materiallarının yanma xüsusiyyətləri (müvafiq olaraq yanmayan, zəif, normal və güclü yanan) üzrə qrupları;
- REI – yanğına qarşı sədlərin (konstruktiv elementlərinin) odadavalılıq həddi.

3. Əsas anlayışlar

Bu Normalarda aşağıdakı anlayışlardan istifadə olunmuşdur:

antresol - binanın daxilində müxtəlif təyinatlı (istehsalat, inzibati-məişət və ya mühəndis avadanlığı) yerləşgələr yerləşən meydança;

binanın mühəndis avadanlığı - mayelərin, qazların, elektrik enerjisinin verilməsini və ötürülməsini təmin edən cihaz, aparat, maşın və kommunikasiyalar sistemi (su xətləri, qaz xətləri, istilik sistemləri, elektrik xəttləri, kanalizasiya, ventilyasiya avadanlığı);

binanın mərtəbəliyi - bütün yerüstü mərtəbələr, texniki və kürsü (əgər kürsü mərtəbəsinin örtüyünün üst səviyyəsi yerin orta planlaşdırma səviyyəsindən 2 m-dən az olmayan hündürlükdə yerləşirsə) mərtəbəsi də daxil olmaqla binanın mərtəbələrinin sayı;

etajer - texnoloji və digər avadanlığın yerləşdirilməsi və onlara xidmət göstərilməsi üçün nəzərdə tutulmuş, binada və ya binadan kənarında yerləşən çoxyaruslu karkas qurğu (divarları olmayan);

kürsü mərtəbəsi - yerləşgənin döşəməsinin səviyyəsi yerin planlaşdırma səviyyəsindən yerləşgənin hündürlüyünün yarısından çox olmayaraq aşağıda yerləşən mərtəbə;

meydança - binanın daxilində və ya ondan kənarında yerləşən, müstəqil dayaqlara, binanın və ya avadanlıqların konstruksiyalarına söykənən, avadanlıqların qurulması, təmiri və onlara xidmət göstərilməsi üçün nəzərdə tutulmuş biryaruslu qurğu (divarları olmayan);

mobil (inventar) bina - konstruksiyası yerinin dəyişdirilməsinin mümkünlüyünü təmin edən, bir və ya bir neçə blokdan ibarət, zavod şəraitində tam komplekt şəklində hazırlanan bina və ya qurğu;

texniki mərtəbə - mühəndis avadanlığının yerləşdirilməsi və kommunikasiyaların çəkilməsi üçün mərtəbə (binanın aşağı (texniki döşəməaltı), yuxarı (texniki çardağ) və ya orta hissəsində yerləşə bilər);

yerüstü mərtəbə - yerləşgənin döşəməsinin səviyyəsi orta planlaşdırma səviyyəsindən aşağıda olmayan mərtəbə;

zirzəmi mərtəbəsi - yerləşgənin döşəməsinin səviyyəsi yerin planlaşdırma səviyyəsindən yerləşgənin hündürlüyünün yarısından çox olaraq aşağıda yerləşən mərtəbə;

dokşelter - qapı açırımının hermetikləşdirilməsi üçün nəzərdə tutulan xüsusi qurğu.

4. Ümumi müddəalar

4.1. Bina və qurğular fəaliyyət dövrünün bütün mərhələlərində yanğın təhlükəsizliyi tələblərinə uyğun olmalıdır.

4.2. Binalar layihələndirilərkən aşağıdakılar nəzərə alınmalıdır:

- bir qayda olaraq, müxtəlif istehsalat, anbar, inzibati-məişət, həmçinin mühəndis avadanlığı üçün yerləşgələr bir binada cəmləşdirilməlidir;

- binanın həcm-planlaşdırma və konstruktiv həlləri tikinti layihəsinin texnoloji bölməsinə uyğun olaraq qəbul edilməlidir. Anbar binalarının həcm-planlaşdırma həlləri onların rekonstruksiyasının, binanın əsaslı yenidən qurulması aparılmadan yüklərin anbarlama texnologiyasının dəyişdirilməsinin mümkünlüyünü təmin etməlidir;

- binanın mərtəbə sayı (hündürlüyü) memarlıq həllərinin yüksək səviyyəsinin təmin edilməsi nəzərə alınmaqla müxtəlif mərtəbəli binalarda istehsalat və ya anbarların yerləşdirilməsi variantlarının texniki-iqtisadi göstəricilərinin nəticələrinin müqayisəsi əsasında, bu Normaların 7.1 bəndində təyin edilmiş hədlərdə qəbul edilməlidir;

- işıqlandırma açırımlarının sahəsi bu Normaların 5.8 bəndinin tələbləri nəzərə alınmaqla, təbii və süni işıqlandırma üzrə şəhərsalma və tikintiyə dair normativ sənədlərə uyğun qəbul edilməlidir;

- əgər texnoloji şərtlər, sanitariya-gigiyena tələbləri yol verirsə və iqtisadi cəhətdən məqsədəuyğun hesab edilirsə binada işıqlandırma açırımı nəzərdə tutulmaya bilər;

- vibroaktiv avadanlıqdan və ya rəqslərin xarici mənbələrindən tikinti konstruksiyalarına, texnoloji proseslərə və işləyənlərə dinamik təsirlərin azaldılması zərurəti nəzərə alınmaqla həcm-planlaşdırma həlləri hazırlanmalıdır;

- körpülü kranların qaldırıcı-nəqliyyat avadanlığının yerüstü növləri ilə əvəz edilməsi variantları işlənilib hazırlanmalıdır;

- binanın həcm-planlaşdırma həlləri və mühəndis-kommunikasiya təminatı sistemləri qüvvədə olan qanunvericiliyə uyğun olaraq ekoloji tələblər nəzərə alınmaqla işlənməlidir;

- əlilliyi olan şəxslərin əməyindən istifadə olunan bina və qurğuların ərazisində əlilliyi olan şəxslərin şəxsi avtomobilləri üçün parklanma yerləri nəzarət-buraxılış məntəqəsindən 50 m-dən çox olmayan məsafədə, əlilliyi olan şəxslərin sayına uyğun sayda nəzərdə tutulmalıdır;

- nəzarət buraxılış məntəqələrindən əlilliyi olan şəxslərin sərbəst keçidini təmin etmək məqsədilə turniketinin eni 1,2 m-dən az olmamalıdır;

- müəssisənin girişində iki tərəfli məhəccəri olan panduslar nəzərdə tutulmalıdır.

4.3. Binalarda insanların təhlükəsizliyi sanitariya-epidemioloji və mikroiklim şərtləri ilə təmin olunmalıdır: işçi zonada zərərli maddələrin yol verilən həddi konsentrasiyasından artıq olmaması, yerləşgələrdə istiliyin və rütubətin minimal ayrılımları, səs-küyün, vibrasiyanın, ultrasəs səviyyəsinin, elektromaqnit dalğalarının, radiotezliklərin, ionlaşdırıcı şüalanmanın həddən artıq olmaması, həmçinin fiziki yüklərin məhdudlaşdırılması.

4.4. Texnoloji prosesə riayət olunması və yerləşgələrin mikroiklimi üzrə tələblərin yerinə yetirilməsi enerji resurslarının qənaətlə sərfiyyatının təmin edilməsi nəzərə alınmaqla həyata keçirilməlidir.

Texniki tapşırıqda nəzərdə tutulduğu halda qeyri-iş vaxtı yerləşgələrin temperaturunun azaldılmasına yol verilir.

Mühəndis sistemləri avtomatik və ya əllə tənzimlənən havatəminatı sistemlərinə malik olmalıdır. Binanın istilik təchizatı sistemləri istilik axınıni tənzimləyən cihazlarla təmin olunmalıdır.

Xarici havanın hesablama temperaturu mənfi 15 °C-dən aşağı olan rayonlardakı binaların girişində tambur-şlüz və ya "isti-hava pərdələri" qurğuları nəzərdə tutulmalıdır.

4.5. Anbar binalarının inşaat konstruksiyalarında sanitar-epidemioloji rəyə əsasən tikintidə istifadəyə icazə verilmiş polimer və polimertərkibli materiallardan istifadə edilməsinə yol verilir.

4.6. İstehsalat obyektlərinin ətraf mühitə mənfi təsirinin qarşısının alınması üçün sənaye çirkab sularının təmizlənməsi və zərərsizləşdirilməsi, texnoloji və ventilyasiya atılmalarının tutulması və təmizlənməsi, aztullantılı və tullantısız texnologiyaların tətbiq edilməsi, istehsalat tullantılarının zərərsizləşdirilməsi və utilizasiyası üzrə tədbirlər yerinə yetirilməlidir.

4.7. Binanın memarlıq həlləri tikinti rayonunun şəhərsalma və iqlim şəraiti və əhatəsində olan tikilib abadlaşdırılmış ərazilərin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla qəbul edilməlidir. İnteryerlərin rəng işləmələri DÜİST 14202 və DÜİST 12.4.026-ya uyğun nəzərdə tutulmalıdır.

4.8. Partlayış-yanğın və yanğın təhlükəliliyinə görə bina və yerləşgələr onlarda yerləşdirilən texnoloji proseslərdən, istifadə olunan maddə və materialların xassələrindən asılı olaraq TLÜN 24-ə uyğun olaraq A, B, V1-V4, Q və D kateqoriyalarına bölünür.

Bina və yerləşgələrin kateqoriyaları qüvvədə olan şəhərsalma və tikintiyə dair normativ sənədlərin tələblərinə uyğun olaraq tikinti layihəsinin texnoloji bölməsində təyin edilir.

4.9. İstehsalat binasının ümumi sahəsi, tikinti sahəsi və tikinti həcmi "Tikinti obyektinin sahəsinin və həcmnin hesablanması qaydaları"na uyğun olaraq müəyyən edilir.

4.10. İnzibati və məişət, həmçinin istehsalat binalarında və ya anbarlarda işçilər üçün inzibati və məişət yerləşgələri inzibati və məişət binalarının layihələndirilməsi üzrə şəhərsalma və tikintiyə dair normativ sənədlərinin tələblərinə uyğun olaraq layihələndirilməlidir.

4.11. Avtomatik yanğınsöndürmə qurğuları, avtomatik yanğın siqnalizasiyası və yanğın barədə xəbərdar etmə sistemləri qüvvədə olan şəhərsalma və tikintiyə dair normativ sənədlərin tələblərinə uyğun olaraq nəzərdə tutulmalıdır.

4.12. İstismar şəraitləri yol verdiyi hallarda energetika və sanitar-texniki avadanlıqları açıq meydançalarda yerləşdirmək lazımdır, zərurət olduqda yerli sığınacaqlar nəzərdə tutulmalıdır.

5. Həcm-planlaşdırma və konstruktiv həllər

5.1. Binanın həcm-planlaşdırma və konstruktiv həlləri insanların mütəhərrik qurğulardan, texnoloji və mühəndis avadanlığından istifadə prosesində zədələnmə hallarını istisna etməlidir.

İnşaat konstruksiyaları mümkün təhlükəli təsirlər nəzərə alınmaqla uzunömürlü və etibarlı-olmalıdır.

Binanın bünövrəsində və yükdaşıyan konstruksiyalarında tikinti və istismar prosesində binaların istismar xüsusiyyətlərinin azalmasına səbəb ola biləcək çatlar, zədələr və deformasiyalar olmamalıdır.

Binanın həcm-planlaşdırma həlləri inşaat konstruksiyalarına, texnoloji proseslərə və işləyənlərə vibroaktiv avadanlıqdan yaranan dinamik təsirlərin azaldılması zərurəti nəzərə alınmaqla tərtib olunmalıdır.

5.2. Yerləşgələrdə döşəmə örtüyündən tavanın çıxıntı konstruksiyasının aşağı hissəsinə kimi hündürlük 2,2 m-dən, insanların müntəzəm olaraq keçdiyi yerlərdə və təxliyə

yollarında döşəmədən kommunikasiya və avadanlıqların çıxıntı hissələrinin aşağısına kimi hündürlük 2 m-dən və insanların qeyri-müntəzəm olaraq keçdiyi yerlərdə isə 1,8 m-dən az olmamalıdır. Binaya avtomobillərin daxil olmasına zərurət olduqda konstruksiyanın, kommunikasiya və avadanlıqların çıxıntı hissələrinin aşağısına kimi keçidin hündürlüyü 4,2 m-dən, yanğınsöndürən avtomobillər üçün isə 4,5 m-dən az olmamalıdır.

Mobil (inventar) binaların hündürlüyü DÜİST 22853 standartının tələblərinə uyğun olmalıdır.

5.3. Texnoloji şərtlərə görə hava mühitinin stabil parametrlərinin saxlanması və mühəndis avadanlığının və kommunikasiyaların yerləşdirilməsi tələb olunan istehsalat binaları və yerləşmələrdə aşağıdakıların nəzərdə tutulmasına yol verilir:

- asma tavanlar və qaldırılmış döşəmələr - kommunikasiyalara yaxınlaşmaq üçün xidmət heyəti üçün keçidlərin nəzərdə tutulması tələb olunursa. Qeyd olunan kommunikasiyalara xidmət göstərilməsi üçün lyukların və poladdan şaquli nərdivanların layihələndirilməsinə yol verilir;

- texniki mərtəbələr - texnoloji şərtlərə görə bu mərtəbələrdə yerləşdirilən mühəndis avadanlığına, kommunikasiyalara və yardımçı texnoloji qurğulara xidmət göstərilməsi üçün hündürlüyü bu Normaların 5.2 bəndinə uyğun olaraq qəbul olunan keçidlərin qurulması tələb olunur.

5.4. Binaya dəmiryol xəttinin girişi layihənin texnoloji bölməsinə uyğun olaraq bu Normaların 7.5 bəndinin tələbləri nəzərə alınmaqla nəzərdə tutulmalıdır.

Dəmiryol xətti relslərinin başlıqlarının yuxarı hissəsi döşəmə səviyyəsində olmalıdır.

5.5. Yer planlaşdırma səviyyəsindən, yuxarı mərtəbənin döşəməsinin (texniki mərtəbə istisna olmaqla) səviyyəsinə qədər hündürlüyü 15 m-dən artıq olan və 15 m-dən artıq səviyyə fərqiində növbədə 3 dəfədən artıq xidmət olunması zərurəti olan daimi iş yerləri və ya avadanlıqlar mövcud olan çoxmərtəbəli binalarda sənişin liftləri nəzərdə tutulmalıdır. Yük liftləri layihənin texnoloji bölməsinə uyğun olaraq nəzərdə tutulmalıdır. Liftlərin sayı və yükqaldırma gücü sənişin-yük axınından asılı olaraq qəbul edilməlidir. 15 m-dən yuxarıda yerləşən bütün mərtəbələrdə işləyənlərin sayı (daha çoxsaylı növbədə) 30-dan artıq olmadıqda binada bir lift nəzərdə tutulmalıdır.

Birinci və daha yuxarı mərtəbələrdə təkərli oturmaq təyin edilmiş əlilliyi olan şəxslərin əməyi nəzərdə tutulan yerləşmələr olduqda və onlar üçün birinci mərtəbədə iş yerləri təşkil etmək mümkün olmadıqda sənişin lifti nəzərdə tutulmalıdır. Lift kabinəsinin ölçüləri aşağıdakılardan az olmamalıdır:

- eni-1,1 m-dən;
- dərinliyi-2,1 m-dən;
- qapı açırımının eni-0,85 m-dən.

5.6. Zirzəmilərdən çıxışlar yükqaldırıcı-nəqliyyat avadanlığının işçi zonasından kənarında nəzərdə tutulmalıdır.

5.7. Tamburların və tambur-şlüzlərin eni açırımların enindən ən azı 0,5 m-dən çox (açırımın hər iki tərəfindən 0,25 m olmaqla), dərinliyi isə qapı və ya darvaza tayının enindən ən azı 0,2 m-dən çox olmaqla, lakin 1,2 m-dən az olmamaq şərtilə qəbul edilməlidir. Təkərli oturmaq təyin edilmiş əlilliyi olan işləyən şəxslər olduqda, tamburların və tambur-şlüzlərin eni 1,8 m-dən az olmayaraq qəbul edilməlidir.

5.8. A və B kateqoriyalı yerləşmələrdə asan çıxarılabilən xarici qoruyucu konstruksiyalar nəzərdə tutulmalıdır.

Asan çıxarılabilən qoruyucu konstruksiyalar qismində, bir qayda olaraq, təkşüştəli pəncərə və fənərlərdən istifadə olunmalıdır. Şüşələnmə sahəsi kifayət qədər olmadıqda, asan çıxarılabilən konstruksiyalar qismində polad və alüminiumdan və effektiv isidici qatla

örtülmüş konstruksiyalardan istifadə olunmasına yol verilir. Asan çıxarılabilən konstruksiyaların sahəsi hesablama ilə təyin olunur. Hesablama məlumatları olmadıqda asan çıxarılabilən konstruksiyaların sahəsi A kateqoriyalı yerləşgələrin hər 1 m³ həcminə 0,05 m²-dən az olmayaraq və B kateqoriyalı yerləşgələrin hər 1 m³ həcminə 0,03 m²-dən az olmayaraq qəbul edilməlidir.

Qeyd:

1. Pəncərə şüşəsinin qalınlığı 3, 4 və 5 mm olduqda və sahəsi müvafiq olaraq 0,8, 1 və 1,5 m²-dən az olmadıqda asan çıxarılabilən konstruksiyalara aid edilir. Armaturlanmış şüşə asan çıxarılabilən konstruksiyalara aid edilmir.

2. Asan çıxarılabilən konstruksiyalar olan sahələrdə rulon materiallar hər birisi 180 m²-dən çox olmayan hissələrə bölünməlidir.

3. Asan çıxarılabilən konstruksiyaların çəkisindən yaranan hesablama yükü 0,7 kPa-dan çox olmamalıdır.

5.9. Yükqaldıran kranlara xidmət göstərmək üçün qalereya, meydança və pilləkənlər yükqaldıran kranların qurulma və təhlükəsiz istismarı qaydalarının tələblərinə uyğun olaraq layihələndirilməlidir.

5.10. Pəncərə və fənərlərin təmiri və təmizlənməsi üçün texnoloji avadanlığın yerləşmə şərtlərinə və ya binanın ümumi hündürlüyünə görə səyyar və ya daşınan döşəməüstü inventar qurğuların istifadəsi mümkün olmadıqda, həmin işlərin təhlükəsiz yerinə yetirilməsini təmin edən stasionar qurğular nəzərdə tutulmalıdır. Bu qurğuların tətbiq edilməsi layihənin texnoloji bölməsində əsaslandırılmalıdır.

5.11. Fənərlərin qurulması və onların növləri (zenit, П-şəkilli, işıq, işıqaerasiya və s.) tikinti rayonunun iqlim şəraitləri nəzərə alınmaqla texnoloji proseslərdən, sanitariya-gigiyena və ekoloji tələblərdən asılı olaraq layihə ilə təyin edilir.

5.12. Fənərlər küləkdöyməz olmalıdır. Fənərin uzunluğu 120 m-dən çox olmamalıdır. Fənərin kəllə tərəfləri arasındakı və kəllə tərəfi ilə xarici divarın arasındakı məsafə 6 m-dən az olmamalıdır. Fəner taylarının açılması mexanikləşdirilmiş (açılma mexanizminin işə salınması yerləşgənin çıxışında olmaqla), həm də əllə idarəolunan olmalıdır.

5.13. Silikat şüşə vərəqlərdən, şüşəpakətlərdən, profil şüşədən hazırlanmış zenit fənərlərinin şüşələrinin altında, həmçinin düzbucaqlı işıqaerasiya fənərlərinin şüşələrinin daxili tərəfi üzrə qoruyucu metal torun quraşdırılması nəzərdə tutulmalıdır.

5.14. Yağış sularının axması üçün novlar binanın daxilində olduqda, dam örtüyündə parapetlərdən istifadə edilməsinə yol verilir. Parapetin hündürlüyü 0,6 m-dən az olduqda, onun hündürlüyü metal barmaqlıq şəklində çəpərlə damın səthindən 0,6 m hündürlüyə qədər qaldırılmalıdır.

5.15. Darvazalar məsafədən və avtomatik açılan olduqda bütün hallarda onların əllə açılmasının mümkünlüyü təmin olunmalıdır.

Yerüstü nəqliyyat üçün darvazaların daxili ölçüləri nəqliyyat vasitələrinin əndazələrindən (yüklənmiş halda) hündürlük üzrə 0,2 m və eni üzrə 0,6 m çox olmaqla qəbul edilməlidir.

5.16. Pilləkən marşının mailliyi tapdağın eni 0,3 m olduqda 1:2 nisbətindən az olmayaraq qəbul edilir.

Zirzəmi mərtəbələri və çardaqlar üçün pilləkən marşının mailliyi tapdağın eni 0,26 m olduqda 1:1,5 nisbətində qəbul edilir.

5.17. Açıq daxili pilləkənlər (pilləkən qəfəslərinin divarları olmadıqda) 1:1 nisbətindən çox olmayan mailliyə malik olmalıdır. Birnəfərlik işçi yerlərinə keçid üçün açıq pilləkənlərin mailliyinin 2:1 nisbətinə qədər artırılmasına yol verilir. Qalxma hündürlüyü 10 m-dən çox

olmayan avadanlıqlara baxış keçirmək üçün eni 0,6 m olan şaquli nərdivanların layihələndirilməsinə yol verilir.

5.18. Dayaq-hərəkət aparatı pozulmuş əliliyi olan şəxslər olduqda təxliyə yollarında pilləkənlərin mailliyi 1:2 nisbətindən çox olmamalıdır.

5.19. Yer in planlaşdırılma səviyyəsindən karnizə və ya parapetin yuxarı hissəsinə kimi hündürlüyü 10 m və daha çox olan binalar üçün dam örtüyünə bir çıxış (hər 40000 m² dam örtüyü üçün) layihələndirmək lazımdır, o cümlədən aşağıdakı binalar üçün:

- birmərtəbəli - poladdan açıq xarici pilləkən üzrə;
- çoxmərtəbəli - pilləkən qəfəsindən.

Yuxarı mərtəbənin hündürlüyü hüdudlarında pilləkən qəfəsindən dam örtüyünə çıxışın olması məqsədəuyğun sayılmadığı hallarda, yer in planlaşdırılma səviyyəsindən yuxarı mərtəbənin döşəməsinin səviyyəsinə kimi hündürlüyü 30 m-dən çox olmayan binalar üçün poladdan açıq xarici pilləkənin layihələndirilməsinə yol verilir (pilləkən qəfəsindən dam örtüyünə bu pilləkənin meydançasından çıxmaq üçün).

5.20. Karnizə və ya parapetin yuxarisına qədər hündürlüyü 10 m-dən çox olan binalarda mailliyi 12%-ə (daxil olmaqla) qədər olan damlarda, həmçinin karnizin aşağısına qədər hündürlüyü 7 m-dən çox olan binalarda mailliyi 12%-dən çox olan damlarda DÜİST 25772-nin tələblərinə uyğun olaraq məhəccərlər nəzərdə tutulmalıdır. İstismar olunan damlarda binanın hündürlüyündən asılı olmayaraq qeyd olunan standartın tələblərinə uyğun olaraq məhəccərlər nəzərdə tutulmalıdır.

5.21. Anbar binalarında yerüstü nəqliyyatın intensiv hərəkəti yerlərində sütunlar və açırmaların çərçivələri mexaniki təsirlərdən mühafizə olunmalı və qüvvədə olan şəhərsalma və tikintiye dair normativ sənədlərin tələblərinə uyğun olaraq boyanmalıdır.

Yüklərin yerləri dəyişdirilərkən sütunların zədələnmə hallarının məhdudlaşdırılması üçün bir qayda olaraq, sütunlar boruyaoxşar en kəsikli olmalıdır.

5.22. Yükləmə-yükboşaltma rampaları və platformaları yüklərin və yükləmə-yükboşaltma mexanizmlərinin atmosfer yağıntılardan mühafizəsi tələbləri nəzərə alınmaqla layihələndirilməlidir.

Dəmiryol yükləmə-yükboşaltma rampaları və platformalarının üstündəki talvar dəmir yolunun oxunu 0,5 m-dən az olmayaraq örtməlidir, avtomobil rampalarının üstündəki talvar isə rampanın kənarından 1,5 m-dən az olmayaraq avtomobil keçidini örtməlidir.

5.23. Yükləmə-yükboşaltma rampalarının uzunluğu yük dövriyyəsindən və anbarın tutumundan, həmçinin binanın həcm-planlaşdırma həllərindən asılı olaraq müəyyən edilməlidir.

Yükləmə-yükboşaltma rampalarının və platformalarının eni texnoloji və yükləmə-yükboşaltma işlərinin təhlükəsizlik texnikası tələblərinə uyğun olaraq qəbul edilməlidir.

Yükləmə-yükboşaltma rampaları və platformaları ikidən az olmayaraq pilləkənlərə və ya panduslara malik olmalıdır.

5.24. Avtomobil nəqliyyatı üçün yükləmə-yükboşaltma rampalarının kənarının (qırağının) səviyyəsi, avtomobillərin yaxınlaşdığı tərəfdən yolun hərəkət hissəsinin və ya yükləmə-yükboşaltma meydançasının səthinin səviyyəsindən 1,2 m hündürlükdə olmalıdır.

5.25. Dəmiryol hərəkət tərkibi üçün yükləmə-yükboşaltma rampaları və platformaları DÜİST 9238-in tələblərinə uyğun olaraq layihələndirilməlidir.

5.26. Anbar binalarının temperaturu, nisbi rütubətliyi və havanın hərəkət sürəti yüklərin saxlanma texnologiyası tələblərinə uyğun olaraq qəbul edilməlidir. Anbarın daxili məkanını xarici mühitin təsirlərindən izolyasiya etmək üçün xarici divarın darvaza açırmalarında dokşelər qurulmalıdır.

Temperaturları 60°C-dən yüksək olan yüklər anbarlanan hallarda istiyədavamlı döşəmələr nəzərdə tutulmalıdır.

5.27. Gözdən əlilliyi olan şəxslərin iş otaqları 3-cü mərtəbədən yuxarıda olmamaq şərti ilə nəzərdə tutulmalı və binanın həmin hissəsinin funksional planlaşdırılması mümkün qədər sadə, simmetrik və asan yadda qalan olmalıdır.

6. Binalardan və yerləşmələrdən təxliyə

6.1. Təxliyə yolları layihələndirilərkən əlilliyi olan şəxslərin fiziki imkanları nəzərə alınmalı, onların iş yerləri təxliyə çıxışından minimal məsafədə olmalıdır. Fövqəladə hallar vəziyyətində iri müəssisələrdə çalışan əlilliyi olan şəxslərin eyni vaxtda təcili təxliyə olunması mümkün olmadığından, xilas olunana qədər onların qalmaları üçün hər mərtəbədə təhlükəsiz zona nəzərdə tutulmalıdır.

Odadavamlılıq dərəcəsi IV və V olan, konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C2 və C3 olan binalarda təxliyə çıxışlarının istehsalat yerləşmələrindən keçməklə nəzərdə tutulmasına yol verilmir.

A və B kateqoriyalı yerləşmələrə xidmət etmək üçün nəzərdə tutulmuş mühəndis avadanlıqlarına və A və B kateqoriyalı yerləşmələrdən keçməklə bir təxliyə çıxışına malik, daimi işçi yerləri olmayan yerləşmələrin ən uzaq nöqtəsinə qədər olan məsafə 25 m-dən çox olmamalıdır.

V, Q və D kateqoriyalı yerləşmələrdən təxliyə çıxışları A və B kateqoriyalı yerləşmələrin tambur-şlüzlərindən keçən sahələri əhatə etməməlidir.

6.2. Çoxlu istilik ayrılımları olan isti sexlərdə qoruyucu konstruksiyaların istilik izolyasiyasız layihələndirilməsinə yol verilir.

6.3. Hər mərtəbə üzrə daha çoxsaylı işçi olan növbədə işləyənlərin sayı istənilən kateqoriyalı yerləşmələri olan çoxmərtəbəli binalarda - 15 nəfərdən, V1 - V3 kateqoriyalı yerləşmələri olan ikimərtəbəli binalarda – 50 nəfərdən, V4, Q və D kateqoriyalı yerləşmələri olan ikimərtəbəli binalarda - 100 nəfərdən artıq olmazsa, hündürlüyü 28 m-dən çox olmayan binalarda 3-cü tip pilləkənlər mərtəbədən ikinci təxliyə çıxışı kimi tətbiq edilə bilər.

6.4. Bu Normaların 7.4 bəndində nəzərdə tutulmuş zirzəmilərin hər bir hissəsindən ikidən az olmayaraq təxliyə çıxışları nəzərdə tutulmalıdır.

6.5. Yerləşmədə ən uzaqda olan iş yerindən bilavasitə xaricə və ya pilləkən qəfəsinə olan ən yaxın təxliyə çıxışına qədər məsafə bu Normaların cədvəl 1-də qeyd olunan qiymətlərdən artıq olmamalıdır. Sahəsi 1000 m²-dən artıq olan yerləşmələr üçün bu Normaların cədvəl 1-də göstərilən məsafələr dəhliz üzrə xaricə və ya pilləkən qəfəsinə qədər olan yolun uzunluğunu əhatə edir.

Əgər yerləşmədən təxliyə çıxışı dəhlizə, xaricə və ya pilləkən qəfəsinə bir-birinin içindən keçmə yerləşmələrdən olarsa, bu yerləşmənin ən uzaqda olan iş yerindən bir-birinin içindən keçmə yerləşmələrin çıxışına qədər olan məsafə, bir-birinin içindən keçmə yerləşmələrin daha təhlükəli kateqoriyasının biri üzrə qəbul edilir.

Ümumi keçid üzrə insan axınının sıxlığı insanların sayının həmin keçidin sahəsinə olan nisbəti kimi müəyyən edilir.

A və B kateqoriyalı yerləşmələr üçün məsafələr tezalısan və yanar mayelərin 50 m²-ə bərabər yayılma sahəsi nəzərə alınmaqla təyin edilmişdir; yayılma sahəsinin digər qiymətlərində, bu Normaların cədvəl 1-də göstərilmiş məsafələr 50/F əmsalına vurulur;

burada, F- layihənin texnoloji bölməsində müəyyən edilən mümkün yayılma sahəsidir.

Yerləşmənin həcmnin aralıq qiymətlərində məsafələr xətti interpolasiya ilə müəyyən edilir.

Cədvəl 1

Yerləşgənin həcmi, min.m ³	Yerləşgənin yanğın və partlayış-yanğın təhlükəliliyi kateqoriyası	Binanın odadavamlılıq dərəcəsi	Binanın konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi	İnsan axınının sıxlığı ümumi keçiddə nəfər/m ² olduqda, yerləşgədə ən uzaqda olan iş yerindən bilavasitə xaricə və ya pilləkən qəfəsinə olan ən yaxın təxliyə çıxışına qədər məsafə, m		
				1-ə qədər	1-dən 3-ə qədər	3-dən 5-ə qədər
15-ə qədər	A, B	I, II, III, IV	C0	40	25	15
	V1-V3	I, II, III, IV III, IV V	C0	100	60	40
			C1	70	40	30
C2, C3			50	30	20	
30	A, B	I, II, III, IV	C0	60	35	25
	V1-V3	I, II, III, IV III, IV	C0 C1	145 100	85 60	60 40
40	A, B	I, II, III, IV	C0	80	50	35
	V1-V3	I, II, III, IV III, IV	C0 C1	160 110	95 65	65 45
50	A, B	I, II, III, IV	C0	120	70	50
	V1-V3	I, II, III, IV III, IV	C0 C1	180 160	105 95	75 65
60 və daha çox	A, B	I, II, III, IV	C0	140	85	60
	V1-V3	I, II, III, IV III, IV	C0 C1	200 180	110 105	85 75
80 və daha çox	V1-V3	I, II, III, IV III, IV	C0	240	140	100
			C1	200	110	85
Həcmindən asılı olmayaraq	V4, Q	I, II, III, IV	C0	Məhdudlaşdırılmır	Məhdudlaşdırılmır	Məhdudlaşdırılmır
			C1	160	95	65
		V	Məhdudlaşdırılmır	120	70	50
Həcmindən asılı olmayaraq	D	I, II, III, IV	C0, C1	Normalaşdırılmır	Normalaşdırılmır	Normalaşdırılmır
		IV, V	C2, C3	160	95	65

Məsafələr hündürlüyü 6 m-ə qədər olan binalar üçün təyin edilmişdir (bir mərtəbəli binalar üçün hündürlük fermanının aşağı hissəsinə qədər qəbul edilir); yerləşgənin hündürlüyü 6 m-dən çox olduqda məsafə artır: yerləşgənin hündürlüyü 12 m olduqda- 20%, 18 m olduqda- 30%, 24 m olduqda- 40%, lakin A və B kateqoriyalı yerləşgələr üçün 140 m-dən və B kateqoriyalı yerləşgələr üçün 240 m-dən çox olmayaraq; yerləşgələrin hündürlüyünün aralığı qiymətlərində məsafələrin artması xətti interpolyasiya ilə təyin edilir.

Bu Normaların 1-4 cədvəllərində binanın odadavamlılıq dərəcəsi və konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfinin nəzərdə tutulmuş kombinasiyaları (birləşmələri) üzrə binaların və yanğın bölmələrinin kateqoriyaları üçün normalar təyin olunmuşdur. Bu cədvəllərdə nəzərdə tutulmamış digər birləşmələrdə məsafə və insanların sayı yerləşgələrin baxılan kateqoriyaları üçün bu cədvəlin ən aşağı göstəricisi üzrə qəbul edilir.

6.6. Daxili etajerlər və meydançalar ikidən az olmayan açıq polad pilləkənlərə malik olmalıdır. Meydançanın və ya etajerin hər yarusunun döşəməsinin sahəsi A və B kateqoriyalı yerləşgələr üçün 108 m²-dən, V1-V4, Q və D kateqoriyalı yerləşgələr üçün 400 m²-dən çox olmadıqda bir polad pilləkənin layihələndirilməsinə yol verilir.

Etajerlərdə və meydançalarda ən uzaq nöqtədən ən yaxın təxliyə çıxışına qədər olan məsafə 2-ci tip pilləkən üzrə təxliyə yolunun uzunluğu nəzərə alınmaqla bu Normaların cədvəl 1-i üzrə qəbul edilir.

Sahəsi istənilən səviyyədə mərtəbə sahəsinin 40%-dən çox olan meydançalardan və etajer yaruslarından təxliyə çıxışları, onlarda daimi işçi yerləri olduqda pilləkən qəfəsindən nəzərdə tutulmalıdır.

Təxliyə çıxışlarından birinin 3-cü tip pilləkənə nəzərdə tutulmasına yol verilir.

6.7. Odadavamlılıq dərəcəsi IV, yanğın təhlükəliliyi sinfi C2 və C3 olan bir və ikimərtəbəli binalarda ən uzaqda olan işçi yerindən daha yaxın təxliyə çıxışına qədər olan məsafə aşağıdakılardan artıq qəbul edilməməlidir:

- V1-V3 kateqoriyalı birmərtəbəli binalarda - 50 m, V4, Q və D kateqoriyalı birmərtəbəli binalarda -80 m;

- V1- V3 kateqoriyalı ikimərtəbəli binalarda - 40 m, V4, Q və D kateqoriyalı ikimərtəbəli binalarda - 60 m.

Yerləşgələrdə daha çoxsaylı növbədə, döşəmənin avadanlıqlarla tutulmamış sahəsi işləyən bir işçi üçün 75 m² və daha çox təşkil edərsə, göstərilən məsafələrin 50% artırılmasına yol verilir.

V1- V4, Q və D kateqoriyalı yerləşgələri olan binalarda göstərilən məsafələrə riayət olunması mümkün olmadıqda təxliyə çıxışları xarici divarlarda binanın perimetri üzrə hər 72 m-dən bir yerləşdirilməlidir.

Pilləkən marşının eni (ikinci mərtəbədə təxliyə olunan insanların sayından asılı olaraq), həmçinin təxliyə yollarında qapıların, dəhlizlərin və ya keçidlərin eni 100 adama 0,6 m hesabı ilə qəbul edilməlidir.

6.8. Sahəsi 1000 m²-dən artıq olmayan ən uzaqda yerləşən yerləşgənin qapısından xaricə və ya pilləkən qəfəsinə ən yaxın çıxışa qədər olan məsafə bu Normaların cədvəl 2-də göstərilənlərdən çox olmamalıdır.

Bir mərtəbədə müxtəlif kateqoriyalı yerləşgələr yerləşdikdə ən uzaqda yerləşən yerləşgənin qapısından xaricə və ya pilləkən qəfəsinə ən yaxın çıxışa qədər olan məsafə (dəhliz üzrə) daha təhlükəli kateqoriya üzrə müəyyən edilir.

Dəhlizdə adam sıxlığı yerləşgələrdən dəhlizə təxliyə olunan insanların sayının həmin dəhlizin sahəsinə olan nisbəti kimi müəyyən edilir, bu zaman yerləşgələrdən dəhlizə açılan qapılar olduqda ümumi dəhlizin eni aşağıdakı kimi azaldılmış qəbul edilir:

- qapılar birtərəfli yerləşdikdə - qapı çərçivəsinin eninin yarısı qədər;

- qapılar ikitərəfli yerləşdikdə - qapı çərçivəsinin eni qədər.

Cədvəl 2

Çıxışın yerləşməsi	Yerləşgənin yanğın və partlayış-yanğın təhlükəliliyi kateqoriyası	Binanın odadavamlılıq dərəcəsi	Binanın konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi	Dəhlizdə insanların sıxlığı nəfər/m ² olduqda, xaricə və ya ən yaxın pilləkən qəfəsinə qədər dəhliz üzrə məsafə, m			
				2-yə qədər	2-dən 3-ə qədər	3-dən 4-ə qədər	4-dən 5-ə qədər
Xaricə iki çıxış və ya pilləkən	A, B	I, II, III, IV	C0	60	50	40	35
	V1 - V3	I, II, III, IV	C0	120	95	80	65

qəfəsləri arasında		III, IV	C1	85	65	55	45
		Normalaşdırılmır	C2, C3	60	50	40	35
	V4, Q, D	I, II, III, IV	C0	180	140	120	100
		III, IV	C1	125	100	85	70
		Normalaşdırılmır	C2, C3	90	70	60	50
Dalan dəhlizə	Kateqoriya-dan asılı olmayaraq	I, II, III, IV	C0	30	25	20	15
		III, IV	C1	20	15	15	10
		Normalaşdırılmır	C2, C3	15	10	10	8

6.9. Yerləşgədən təxliyə çıxışının (qapısının) eni bu çıxışdan təxliyə olunan insanların ümumi sayından və çıxışın (qapının) 1 m eninə düşən insanların bu Normaların cədvəl 3-də təyin edilmiş sayından asılı olaraq, lakin dayaq- hərəkət sisteminin fəaliyyəti pozulmuş əlilliyi olan şəxslər olduqda 0,9 m-dən az olmayaraq qəbul edilir.

Yerləşgənin həcmnin aralıq qiymətlərində çıxışın 1 m eninə düşən insanların sayı interpolasiya üsulu ilə təyin edilir.

Hündürlüyü 6 m-dən çox olan yerləşgənin təxliyə çıxışının (qapısının) 1m eninə düşən insanların sayı aşağıdakı hallarda artırılır: yerləşgənin hündürlüyü 12 m olduqda - 20%, 18 m olduqda -30%, 24 m olduqda - 40%; yerləşgənin hündürlüyünün aralıq qiymətlərində təxliyə çıxışının 1 m eninə düşən insanların sayı interpolasiya üsulu ilə təyin edilir.

Cədvəl 3

Yerləşgənin həcmi, min.m ³	Yerləşgənin yanğın və partlayış-yanğın təhlükəliliyi kateqoriyası	Binanın odavamlılıq dərəcəsi	Binanın konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi	Təxliyə çıxışının (qapısının) 1m eninə düşən insan sayı, nəfər
15 -ə qədər	A, B	I, II, III, IV	C0	45
	V1 - V3	I, II, III, IV	C0	110
		III, IV Normalaşdırılmır	C1 C2, C3	75 55
30	A, B	I, II, III, IV	C0	65
	V1 - V3	I, II, III, IV III, IV	C0 C1	155 110
40	A, B	I, II, III, IV	C0	85
	V1 - V3	I, II, III, IV III, IV	C0 C1	175 120
50	A, B	I, II, III, IV	C0	130
	V1 - V3	I, II, III, IV III, IV	C0 C1	195 135
	A, B	I, II, III, IV	C0	150

60 və daha çox	V1 - V3	I, II, III, IV III, IV	C0 C1	220 155
80 və daha çox	V1 - V3	I, II, III, IV III, IV	C0 C1	260 220
Həcmindən asılı olmayaraq	V4, Q	I, II, III, IV III, IV Normalaşdırılmır	C0 C1 C2, C3	260 180 130
Həcmindən asılı olmayaraq	D	Normalaşdırılmır	Normalaşdırılmır	Normalaşdırılmır

6.10. Dəhlizdən xaricə və ya pilləkən qəfəsəsinə təxliyə çıxışının (qapısının) eni bu çıxışdan təxliyə olunan insanların sayı və çıxışın (qapının) 1 m eninə düşən bu Normaların cədvəl 4-də təyin edilmiş insanların sayından asılı olaraq, lakin 0,8 m-dən az olmayaraq, dayaq-hərəkət sisteminin fəaliyyəti pozulmuş əlilliyi olan şəxslər olduqda isə 0,9 m-dən az olmayaraq qəbul edilir.

Cədvəl 4

Dəhlizə çıxışı olan, daha çox yanğıntəhlükəli yerləşgənin kateqoriyası	Binanın odadavamlılıq dərəcəsi	Binanın konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi	Dəhlizdən təxliyə çıxışının (qapısının) 1 m eninə düşən insan sayı, nəfər
A, B	I, II, III, IV	C0	85
V1-V3	I, II, III, IV IV Normalaşdırılmır	C0 C1 C2, C3	175 120 85
V4, Q, D	I, II, III, IV IV Normalaşdırılmır	C0 C1 C2, C3	260 180 130

6.11. Dayaq-hərəkət sisteminin fəaliyyəti pozulmuş işləyən əlilliyi olan şəxslər olduqda pilləkən marşının eni 1,2 m-dən az olmayaraq qəbul edilir.

6.12. 2-ci tip-H2 tüstülənməyən pilləkən qəfəsələri Q və D kateqoriyalı binalarda hündürlük üzrə hər 30 m-dən bir, B kateqoriyalı binalarda hər 20 m-dən bir iki marşın hündürlüyündə yanğınəleyhinə bütöv arakəsmələrlə ayrılmalıdır (pilləkən qəfəsinin bir hissəsindən o biri hissəsinə pilləkən qəfəsinin həcmindən kənar keçidlə).

6.13. Yerləşgələrdə və dəhlizlərdə yanğın baş verdiyi hallarda qüvvədə olan şəhərsalma və tikintiyə dair normativ sənədlərin tələblərinə uyğun olaraq tüstünün kənarlaşdırılması nəzərdə tutulmalıdır.

6.14. Tüstünün kənarlaşdırılması hesabında nəzərə alınan açılan zenit fənərləri örtüyün sahəsi üzrə bərabər yerləşdirilməlidir.

7. Yanğının yayılmasının qarşısının alınması

7.1. Binanın odadavamlılıq dərəcəsi, konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi, binanın hündürlüyü və yanğın bölməsi hüdudlarında mərtəbənin sahəsi bu Normaların cədvəl 5-i üzrə qəbul edilməlidir.

İstənilən səviyyədə sahələri yerləşgənin döşəməsinin sahəsinin 40%-dən çox olan meydançalar, etajerlər və antresollar mövcud olduqda, mərtəbənin sahəsi bu Normaların 4.9-cu bəndində olduğu kimi təyin edilir.

Odadavamlılıq dərəcəsi IV, yanğın təhlükəliliyi sinfi C0 və C1, həmçinin odadavamlılıq dərəcəsi V olan binalar istisna olmaqla, yerləşgələr avtomatik yanğınsöndürmə sistemləri ilə təchiz edildikdə bu Normaların cədvəl 5-də göstərilən sahələrin 100% artırılmasına yol verilir.

Qonşu (yanaşı) mərtəbələrin örtüklərində açıq texnoloji boşluqlar olduqda bu mərtəbələrin ümumi sahəsi cədvəl 5-də göstərilən mərtəbə sahəsindən çox olmamalıdır.

V kateqoriyalı binalarda V1 kateqoriyalı yerləşgələr olduqda binanın cədvəl 5-də göstərilən hündürlüyünü və yanğın bölməsi hüdudlarında mərtəbənin sahəsini 25% azaltmaq lazımdır.

Bu Normaların cədvəl 5-də binaların və yanğın bölmələrin kateqoriyaları üçün normalar binanın odadavamlılıq dərəcəsi və konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfinin nəzərdə tutulmuş birləşmələrində təyin edilmişdir.

Cədvəl 5-də nəzərdə tutulmamış digər birləşmələrdə binanın hündürlüyü və mərtəbənin sahəsi həmin kateqoriyalı binalar üçün bu cədvəlin ən aşağı göstəricisinə əsasən qəbul edilməlidir.

Cədvəl 5

Binanın və ya yanğın bölməsinin yanğın və partlayış-yanğın təhlükəliliyi kateqoriyası	Binanın hündürlüyü*, m	Binanın odadavamlılıq dərəcəsi	Binanın konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi	Binanın yanğın bölməsi hüdudlarında mərtəbənin sahəsi, m ²		
				Bir mərtəbəli	İki mərtəbəli	3 mərtəbəli və daha çox
A, B	36	I	C0	Məhdudlaşdırılmır	5200	3500
A	36	II	C0	Məhdudlaşdırılmır	5200	3500
	24	III		7800	3500	2600
	-	IV		3500	-	-
B	36	II	C0	Məhdudlaşdırılmır	10400	7800
	24	III		7800	3500	2600
	-	IV		3500	-	-
V	48	I, II	C0	Məhdudlaşdırılmır	25000 7800**	10400 5200**
	24	III		25000	10400 5200**	5200 3600**
	18	IV	C0,C1	25000	10400	-
	18	IV	C2,C3	2600	2000	-
	12	V	Normalaşdırılmır	1200	600***	-
Q	54	I, II	C0	Məhdudlaşdırılmır		
	36	III		Məhdudlaşdırılmır	25000	10400
	30	III	C1	Məhdudlaşdırılmır	10400	7800

	24	IV	C0	Məhdudlaşdırılmır	10400	5200
	18	IV	C1	6500	5200	-
D	54	I,II	C0	Məhdudlaşdırılmır		
	36	III		Məhdudlaşdırılmır	50000	15000
	30	III	C1	Məhdudlaşdırılmır	25000	10400
	24	IV	C0,C1	Məhdudlaşdırılmır	25000	7800
	18	IV	C2,C3	10400	7800	-
	12	V	Normalaşdırılmır	2600	1500	-

*Bu cədvəldə verilmiş binanın hündürlüyü 1-ci mərtəbənin döşəməsindən yuxarı mərtəbənin (texniki mərtəbə də daxil olmaqla) tavanına qədər ölçülür; tavanın hündürlüyü dəyişən olduqda mərtəbənin orta hündürlüyü qəbul edilir.

Yanğın təhlükəliliyi sinfi C0 və C1 olan birmərtəbəli binaların hündürlüyü normalaşdırılmır.

**Ağac emalı istehsal sahələri üçün.

*** Ağac kəsən dəzgahların sayı 4-ə qədər olan ağac-kəsən sexləri, ilkin ağac emalı sexləri və ağac doğrayan sexlər üçün.

7.2. IV odadavamlılıq dərəcəli, C2 yanğın təhlükəsi sinfli bir mərtəbəli binalarda ümumi sahəsi 300 m²-dən çox olmayan A və B kateqoriyalı yerləşgələrin yerləşdirilməsinə yol verilir. Bu zaman qeyd olunan yerləşgələr 1-ci tip yanğınəleyhinə arakəsmələrlə və 3-cü tip yanğınəleyhinə örtüklərlə ayrılmalıdır. Bu yerləşgələrin xarici divarları K0 və K1 sinfli olmalıdır.

IV odadavamlılıq dərəcəli, C1, C2 və C3 yanğın təhlükəliliyi sinfli, sahəsi 75 m²-dən çox olmayan A və B kateqoriyalı bir mərtəbəli binaların layihələndirilməsinə yol verilir.

7.3. Bir binada və ya yerləşgədə partlayış-yanğın və yanğın təhlükəli müxtəlif texnoloji proseslər yerləşdirildikdə partlayışın və yanğının yayılmasının qarşısını alan tədbirlər nəzərdə tutulmalıdır. Bu tədbirlərin səmərəliliyi layihənin texnoloji bölməsində DTN 2.02-01-nin 7.3 -cü bəndinə uyğun olaraq əsaslandırılmalıdır. Əgər qeyd olunan tədbirlər kifayət qədər səmərəli olmazsa, onda partlayış-yanğın və yanğın təhlükəli müxtəlif texnoloji proseslər ayrı-ayrı yerləşgələrdə yerləşdirilməlidir. Bu zaman müxtəlif A, B, V1, V2, V3 kateqoriyalı yerləşgələr bir-birindən, həmçinin bu yerləşgələr V4, Q və D kateqoriyalı yerləşgələrdən və dəhlizlərdən aşağıda qeyd olunan tipli yanğınəleyhinə arakəsmələr və yanğınəleyhinə örtüklərlə ayrılmalıdır:

- I odadavamlılıq dərəcəli binalarda 1-ci tip yanğınəleyhinə arakəsmələrlə, 2-ci tip yanğınəleyhinə örtüklərlə (mərtəbəarası və zirzəmi üstündəki);

- II və III odadavamlılıq dərəcəli binalarda 1-ci tip yanğınəleyhinə arakəsmələrlə, IV odadavamlılıq dərəcəli, C0, C1 yanğın təhlükəliliyi sinfli binalarda 2-ci tip yanğınəleyhinə arakəsmələrlə, IV odadavamlılıq dərəcəli, C2, C3 yanğın təhlükəliliyi sinfli binalarda V1-V3 kateqoriyalı yerləşgələr 2-ci tip yanğınəleyhinə arakəsmələrlə, A və B kateqoriyalı yerləşgələr isə bu Normaların 7.2-ci bəndinə uyğun olaraq 3-cü tip yanğınəleyhinə örtüklərlə (mərtəbəarası və zirzəmi üstü).

7.4. Zirzəmilər, onlarda V1, V3 kateqoriyalı yerləşgələr yerləşdirildikdə 1-ci tip yanğınəleyhinə arakəsmələrlə hər birinin sahəsi 3000 m²-dən artıq olmayan hissələrə ayrılmalıdır, bu zaman hər bir hissənin eni (xarici divardan hesablayaraq), bir qayda olaraq, 30 m-dən artıq olmamalıdır. Göstərilən yerləşgələrdə tüstü soran qurğunun quraşdırılması

üçün eni 0,75 m-dən, hündürlüyü isə 1,2 m-dən az olmayan pəncərələrin qarşısında eni 0,8 m-dən və uzunluğu 1,8 m-dən az olmayan çuxurlar nəzərdə tutulmalıdır. Pəncərələrin ümumi sahəsi yerləşgənin döşəməsinin sahəsinin 0,2 %-dən az qəbul edilməməlidir. Sahəsi 1000 m²-dən artıq olan yerləşgələrdə pəncərələr ikidən az olmayaraq nəzərdə tutulmalıdır. Zirzəmilərdən yuxarı örtüklər (və ya mərtəbə örtükləri) REI 45-dən az olmayan odadavamlılıq həddinə malik olmalıdır.

Dəhlizlərin bilavasitə və ya ayrılmış pilləkən qəfəslərindən keçməklə xaricə çıxışları olmalı, eni isə 2 m-dən az olmamalıdır. Dəhlizlər yerləşgələrdən 1-ci tip yanğınəleyhinə arakəsmələrlə ayrılmalıdır.

İstehsal texnologiyasının tələblərinə görə xarici divarların yaxınlığında yerləşdirilə bilməyən V1 - V3 kateqoriyalı yerləşgələri olan zirzəmilər, hər birində qüvvədə olan şəhərsalma və tikintiyə dair normativ sənədlərin tələblərinə uyğun olaraq tütükənarlaşdıran quraşdırılmaqla, yanğınəleyhinə arakəsmələrlə sahəsi 1500 m²-dən çox olmayan hissələrə ayrılmalıdır.

7.5. Bütün tip lokomotivlərin A və B kateqoriyalı, teplovozlara isə həmçinin V1-V3 kateqoriyalı və örtüklərinin konstruksiyaları K2 və K3 sinifli yerləşgələrə girişi nəzərdə tutulmamalıdır.

7.6. Bütün mərtəbələrdə A və B kateqoriyalı yerləşgələrin liftlərinin qarşısında daimi hava basqısı olan 1-ci tip tambur-şlüzlər nəzərdə tutulmalıdır. A və B kateqoriyalı binalardakı liftlərin maşın bölmələrində qüvvədə olan şəhərsalma və tikintiyə dair normativ sənədlərin tələblərinə uyğun olaraq daimi hava basqısı nəzərdə tutulmalıdır.

7.7. İçində tezalısan, yanar və toksik mayelər olan aparatlar, qurğular və avadanlıqlar quraşdırılmış örtük və texnoloji meydança sahələri yanmayan materiallardan olan bütöv bortlara və ya altlıqlara malik olmalıdır. Bortların hündürlüyü və bortlar və ya altlıqlar arasındakı sahə layihənin texnoloji bölməsində təyin edilir.

7.8. İşıqkeçirən elementləri Y3 və Y4 qrupuna aid materiallardan olan zenit fənərlərinin yalnız I, II və III odadavamlılıq dərəcəli, C0 yanğın təhlükəliliyi sinifli binaların, YN və Y1 yanğın təhlükəli materiallardan örtüklü və çinqıldan mühafizə qatı olan rulon örtüklü V4, Q və D kateqoriyalı yerləşgələrdə tətbiq olunmasına yol verilir. Belə fənərlərin işıqkeçirən elementlərinin ümumi sahəsi örtüyün ümumi sahəsinin 15%-dən çox olmamalı, bir fənərin açırımının sahəsi- işıqkeçirən elementlərin xüsusi çəkisi 20 kq/m²-dən artıq olmadıqda 12 m²-dən çox və xüsusi çəkisi 10 kq/m²-dən artıq olmadıqda isə 18 m²-dən çox olmamalıdır. Bu zaman rulon dam örtüyü çinqıldan mühafizə qatına malik olmalıdır.

Bu fənərlər arasındakı məsafə açırımların sahəsi 6 m²-dən 18 m²-ə qədər olduqda 6 m-dən və açırımların sahəsi 6 m²-ə qədər olduqda isə 3 m-dən az olmamalıdır.

Fənərlər qrup şəklində birləşdirildikdə onlar bir fənər kimi qəbul olunur və yuxarıda qeyd olunan bütün məhdudiyyətlər tətbiq edilir.

Y3 və Y4 qrupuna aid materiallardan işıqkeçirən dolduruculu zenit fənərləri arasında binanın örtüyünün uzununa və eninə istiqamətlərdə hər 54 m-dən bir eni 6 m-dən az olmayan aralıqlar nəzərdə tutulmalıdır. Yanğınəleyhinə divarlardan zenit fənərlərinə qədər üfüqi xətt üzrə məsafə 5 m-dən az olmamalıdır.

7.9. Yanğından mühafizə bölmələrinin daxil olması üçün nəzərdə tutulmuş 3-cü tip pilləkənlərin eni 0,7 m-dən az olmamalıdır.

MÜNDƏRİCAT

1. Tətbiq sahəsi	1
2. Normativ istinadlar	1
3. Əsas anlayışlar	2
4. Ümumi müddəalar.....	3
5. Həcm-planlaşdırma və konstruktiv həllər.....	4
6. Binalardan və yerləşmələrdən təxliyə.....	8
7. Yanğının yayılmasının qarşısının alınması.....	12